

УДК 376.33
Примљено: 30.4.2009.
Оригинални научни чланак

Јелена СТЕВАНОВИЋ

Институт за педагошка истраживања, Београд

Надежда ДИМИЋ

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд

ПРАВОПИС У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ШКОЛАМА ЗА ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ УЧЕНИКЕ

Упоредо са овладавањем граматичким законима, ученици савлађују и правила ортографске норме. Један од основних принципа на којима се заснива правописна норма српског језика јесте да између писане и говорне речи не постоји јаз, већ хармонија. Утолико је усвајање правописних правила теже и комплексније глувим и наглувим ученицима, будући да је квалитет усменог говора нарушен, а понекада је овај вид говора и недовољно развијен у овој популацији.

Ово истраживање имало је за циљ да испита у којој мери су глуви и наглуви ученици овладали појединим правописним законима и да ли постоје разлике у степену усвајања одређених ортографских правила између глувих и наглувих ученика и ученика који похађају редовну основну школу.

Истраживање је спроведено у школама за глуве и наглуве ученике у Београду и у Јагодини и у једној редовној београдској основној школи. Узорак су чиниле две групе испитаника: глуви и наглуви ученици од V до VIII разреда, N=67 и ученици који чују, N=60.

Инструмент коришћен у истраживању је Корпус за процену писмености (Ј. Стевановић), који је конципиран искључиво за потребе овог истраживања.

На основу резултата спроведеног истраживања дошли смо до закључака да глуви и наглуви ученици употребљавају поједина правописна правила. Ипак, већину правописних правила нису усвојили и не употребљавају их у мери у којој би требало и у мери у којој су знањем о ортографској норми овладали ученици који чују. У односу на правописне области (писмо, спојено и одвојено писање речи, и скраћенице) које смо у овом истраживању испитивали, уочено је да популација глувих и наглувих ученика најмање тешкоћа има у усвајању ћириличног и латиничног писма, док писање скраћеница глуви и

наглуви ученици најтеже усвајају, премда је уочено да и спојено и одвојено писање речи представља значајан проблем глувим и наглувим ученицима.

Кључне речи: правопис српског језика, ортографска правила, глуви и наглуви ученици, ученици који чују, настава српског језика

УВОД

У опозицији према језику као систему знакова за споразумевање усмени и писани говор у суштини су иста појава. Ипак, оба та вида говора, иако су сваки на свој начин индивидуална реализација апстрактног језичког система, не могу се поистовећивати. Међутим, поред бројних разлика усмени и писани говор нису у супротности, већ узајамно делују с обзиром на то да облици који се стварају у једном од њих и који су специфични за ту говорну манифестацију прелазе у други.

Виготски оспорава тврдњу да писани говор ученика понавља развојни пут гласовног говора и сматра да се при таквом схватању занемарује различитост два развојна процеса (Виготски, 1983). Са друге стране, постоје истраживања која показују позитиван узајамни однос између усменог и писаног изражавања. Лобан је извршио лонгитудинално истраживање у којем је пратио говорни развој деце од предшколског узраста до VI разреда основне школе. Међу Лобановим закључцима стоји да су читање, писање, слушање и говор у позитивној корелацији. Он такође закључује да су деца са ниским постигнућем у усменом говору имала тенденцију ка слабијем постигнућу у читању и писању (Loban, 1983). Можда су системи писања проистекли из говора, посматрано са историјског становишта, али у савременом друштву очигледна је узајамна зависност.

Спонтани писани израз сматра се једним од најбољих показатеља дечијег познавања матерњег језика. У условима отежане вербалне комуникације писани говор за глуву и наглуву децу има изузетну важност јер путем писане речи глуво и наглуво дете прима информације и изражава своје мисли и осећања (Димић, 2003). Писана форма говора код глуве и наглуве деце била је увек у служби обучавања усменом говору. Писале су се само речи које су деца могла правилно изговорити, а упознавање са писаним изразом било је потчињено фонетском принципу (Димић, Кашић, Ковачевић, 1999).

Многа истраживања показала су низак ниво способности глуве и наглуве деце у писаном изражавању и у примењивању граматичких и правописних правила. Powers и Wilgus (1983) су обавили истраживање

са 17 глувих и наглувих ученика узраста од 7 до 12 година. Ученици су добили задатак да напишу састав на основу приказане слике за стимулацију. Старији ученици су показали боље резултате. Хронолошка доб ученика показала је и њихову зрелост у синтакси и у семантици. Проблемима читања и писања глуве и наглуве деце бавио се Piao (1995) у Кини. По њему, у зависности од степена оштећења слуха зависиће и брзина развоја језика и савладавање ових двеју вештина.

У оквиру истраживања о специфичностима у писању код глуве и наглуве деце Димић истиче да је диктат најбоља вежба за стицање правописних навика и увежбавање основних правила граматике код глувих и наглувих ученика. Такође, из овог истраживања уочава се да је ова група ученика на диктату реченица најбоље резултате остварила у писању речи које почињу латералима (95,50%), затим пловивима (87,70%), вокалима (85,49%), фрикативима (85,39%), а најслабије речи које почињу африкатама (50,07%). Истраживањем је потврђено да постоји статистички значајна разлика у односу на узраст, те су најуспешнији били ученици 8. разреда, а најмање успешни су били ученици 3. разреда (Димић, 1995).

Ученицима у школама за глуве и наглуве ученике велики проблем представља усвајање граматичких и правописних правила због своје сложености, али и због недостатка слушне способности. Недостаци усменог изражавања утичу на грешке у писаном језику, јер глува и наглува деца слабије користе говор. Добро савладан говор, који поседује правилну употребу речи, граматичких и правописних правила, представља основ за успешно писмено изражавање.

Правописна правила се усвајају у оквиру наставе српског језика, како у редовним основним школама, тако и у школама за глуве и наглуве ученике. Основни циљ наставе српског језика у школама за глуве и наглуве ученике јесте да деца науче да чисто и разумљиво изговарају речи и реченице, разумеју поруке саговорника и да се сами служе усменим и писаним говором као средством општења и стицања знања. Примат се даје раду на изговору гласова и формирању говора и њиховом приближавању правилима савременог српског језика, развијању и аутоматизовању аудитивне перцепције, слушању и шчитавању говора са уста саговорника, као и усавршавању вештине читања и писања. Овако конципиран план и програм у многоме се разликује од наставног програма предвиђеног за ученике у редовним основним школама, те су и програмски захтеви у школама за глуве и наглуве ученике мање обимни, с обзиром на основни циљ. Настава правописа се у овим школама реализује, кроз нешто сложеније захтеве, од 5. разреда, најчешће у оквиру припреме ученика за писање писмених састава из српског језика.

Потпуна примена правописних захтева изискује целовито јединство теоријског знања и практичне обучености, јер правопис подразумева одређено знање и вештине које су непосредном праксом претворени у навику. Неопходно је истаћи да је правопис српског језика по много чему јединствен у свету и нимало није једноставно усвајање његових правила, чак ни ученицима у редовној школи (Симић, 1991). С тога ће глувим и наглувим ученицима бити знатно теже да овладају ортографском нормом. Кроз правопис српског језика, односно путем писања усвајају се и усавршавају конкретне фонолошке, морфолошке и синтаксичке јединице српског језичког система.

Премда се већина правописних захтева релативно брзо усваја, навика да у пракси буду задовољена, веома се тешко и споро развија код популације глувих и наглувих ученика. Неопходно је систематично упознавање ученика са правописном нормом и честа примена правописних вежбања која представљају најефикаснији облик рада у превазилажењу тешкоћа при усвајању ортографских закона (Димић, 1996). Наиме, савлађивање и усвајање правописних правила доприноси обогаћивању и унапређењу језичког израза глуве и наглуве деце. Њихово примењивање помаже овој популацији деце у очувању основних граматичких облика и категорија, правилном успостављању граматичких односа, учењу нових речи и обрта, па и извесној умешности да се употреби језик који, ако се развија овим путем, постаје целовитији и функционалнији.

Настави правописа припада значајно место у нашем образовном систему. Њен циљ је стицање ортографских навика до којих се долази усвајањем и применом у пракси система правописних правила и систематским организовањем одговарајућих вежби. Правописне вежбе садрже разноврсне правописне захтеве. Претежно се обављају у виду диктата који обухватају правописно градиво са којим су се ученици упознали и које су увежбавали у релативно дужем периоду. Ове вежбе могу имати различите степене сложености који су усклађени са начелом поступности и систематичности (Брборић, 2004).

Иако граматика и правопис, традиционално, представљају велики проблем и ученицима који чују и глувим и наглувим ученицима, појављују се значајне разлике у имплементирању и у систематском примењивању правописне норме код ових двеју популација ученика.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД

Циљ истраживања представља начин усвајања и специфичности усвајања правописних правила код глувих и наглувих ученика. С обзиром на значај правописа и правилно усвојених начела граматике српског језика у употпуњавању и богаћењу говора и језика глувих и наглувих ученика, као и на утицај ових аспеката лингвистике на когнитивни развој и развијеност хипотетичког мишљења ове популације ученика, одлучили смо да истражимо овај проблем и да дамо извесни допринос формирању и усавршавању писаног говора и језика глувих и наглувих ученика, приближавању слушања и говорења ове популације ученика говору њихових саговорника, као и методици наставе српског језика за глуве и наглуве ученике.

УЗОРАК

Истраживање је спроведено у два школа за глуве и наглуве ученике у Београду „Радивој Поповић“ и „Стефан Дечански“ и у школи за глуве и наглуве ученике у Јагодини, „11. Мај“, као и у београдској основној школи „Десанка Максимовић“, коју похађају ученици који чују.

Узорак је чинило 67 ученика оштећеног слуха од V до VIII разреда, и то 15 ученика V разреда, 15 ученика VI разреда, 22 ученика VII разреда и 15 ученика VIII разреда (38 дечака и 29 девојчица). Узорак ученика који чују обухватио је по 15 ученика из сваког од V до VIII разреда (30 дечака и 30 девојчица).

У зависности од успеха из српског језика у популацији глувих и наглувих ученика било је 25 одличних ученика, 18 врло добрих ученика, 21 добар ученик и 3 довољна ученика.

У зависности од степена оштећења слуха, према класификацији Светске здравствене организације, узорак је обухватио 5 ученика са благим оштећењем слуха, 13 ученика са умерено тешким оштећењем слуха, 13 ученика са тешким оштећењем слуха, 35 ученика са врло тешким оштећењем слуха и једног ученика са тоталним оштећењем слуха.

МЕТОДОЛОГИЈА ОБРАДЕ ПОДАТАКА

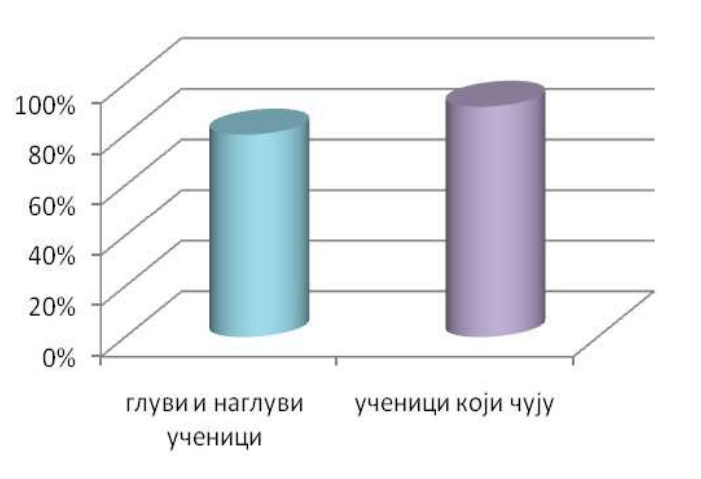
Инструмент коришћен у истраживању је Корпус за процену писмености (Ј. Стевановић). Овај корпус је конципиран искључиво за потребе овог истраживања. Саставили смо две верзије овог корпуса, с об-

зиром на обим и тежину задатака. Корпус намењен ученицима V и VI разреда садржи 16 питања, док корпус намењен ученицима VII и VIII разреда има 22 питања. Питања су састављена у складу са наставним планом и програмом из области правописа. Корпус за V и VI разред има 15 истих питања као и корпус намењен ученицима VII и VIII разреда. У Корпусу су примењена питања која се односе на правила из следећих правописних области: *писмо, спојено и одвојено писање речи и скраћенице*.

Добијени подаци обрађени су адекватним статистичким методама и поступцима и приказани су графички и табеларно.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Графикон 1 – Постигнуће у употреби ћириличног и латиничног писма – поређење ученика који чују и глувих и наглувих ученика

При употреби ћириличног и латиничног писма глуви и наглуви ученици остварили су подједнако добар резултат као и ученици који чују (није уочена статистички значајна разлика, $p=.428$), с обзиром да је 80% глувих и наглувих ученика и 90,8% ученика који чују правилно употребило оба писма (Графикон 1). Међутим, обе популације ученика показале су нешто боље знање у употреби ћириличног писма.

У вези са употребом слова, уочено је да глуви и наглуви ученици немају тешкоће у употреби писаних слова (Табела 1) – није уочена статистички значајна разлика између ових двеју популација ученика, $p<.346$ – док се у употреби штампаних слова примећују извесне тешко-

ће (Табела 2), с обзиром на то да постоји статистички значајна разлика, на нивоу .001 између глувих и наглувих ученика и ученика који чују. Ученици који чују нису показали тешкоће у усвајању једног или другог типа слова.

Табела 1 – Употреба писаних слова – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

		Употреба писаних слова			укупно
		нетачно	тачно	без одговора	
Група ученика	глуви и наглуви ученици	8	55	4	67
	ученици који чују	11.9%	82.1%	6.0%	100.0%
		5	54	1	60
укупно		8.3%	90.0%	1.7%	100.0%
		13	109	5	127
		10,2%	85.8%	3.9%	100.0%

$$\chi^2 (2)=2.112; p<.346; \text{Kramerovo } V=.160$$

Табела 2 – Употреба штампаних слова – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

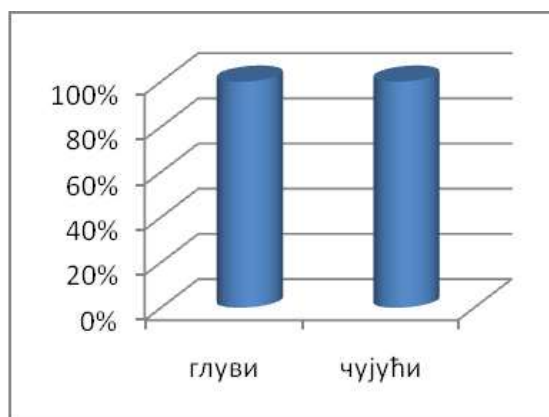
		Употреба штампаних слова			укупно
		нетачно	тачно	без одговора	
Група ученика	глуви и наглуви ученици	24	37	6	67
	ученици који чују	35.8%	55.2%	9.0%	100.0%
		6	52	2	60
укупно		10.0%	86.7%	3.3%	100.0%
		30	89	8	127
		23.6%	70.1%	6.3%	100.0%

$$\chi^2 (2)=14.998; p<.001; \text{Kramerovo } V=.344$$

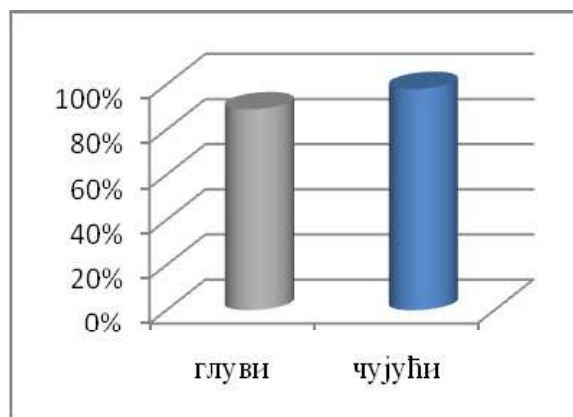
С обзиром на садржај наставног плана и програма у основној школи за глуве и наглуве ученике, али и у складу са обимом истраживања, нисмо били у могућности да проверимо сва правила састављеног и растављеног писања речи, већ смо се определили за проверу степена

усвојености неколико правила из ове правописне области. Резултати указују да осим писања партикуле *не* уз глаголе (Графикон 2) и писања партикуле *ли* у упитним реченицама (Графикон 3), глуви и наглуви ученици имају тешкоће у усвајању и примењивању правила о спојеном и одвојеном писању речи. Такође, у популацији глувих и наглувих ученика нису уочене тешкоће ни у вези са усвајањем правила о писању суперлатива придева ($p < .376$), будући да је 70,1% глувих и наглувих ученика и 75,5% ученика који чују тачно одговорило на овај правописни захтев.

Графикон 2 – Писање партикуле *не* уз глаголе – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

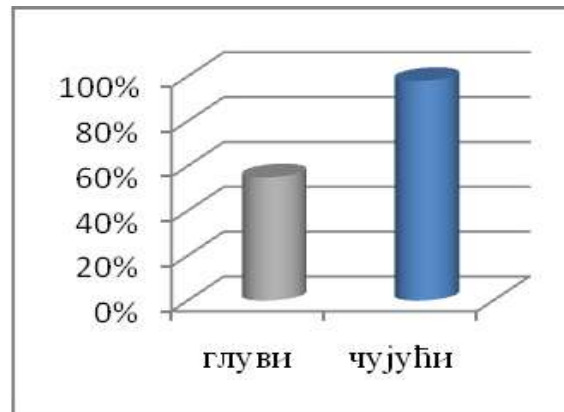
Графикон 3 – Писање партикуле *ли* у упитним реченицама – поређење ученика који чују са глувим и наглувим ученицима

Највише тешкоћа ученицима ове групе представља писање партикуле *не* уз именице и придеве (Графикон 4). Резултати показују да постоји статистички значајна разлика (на нивоу .001) између глувих и наглувих ученика и ученика који чују, с обзиром на то да је 44,6% глувих

и наглувих ученика и 91,2% ученика који чују написало партикулу *не уз именице и придеве* на правописно допустив начин.

Графикон 4 – Писање партикуле *не уз именице и придеве* – поређење глувих и наглувих ученика са ученицима који чују

У вези са спојеним и одвојеним писањем речи уочили смо да глуви и наглуви ученици имају значајне тешкоће и у усвајању правила о писању вишесложних бројева. Резултати показују да постоји статистички значајна разлика (на нивоу .001) између ових двеју популација ученика, јер је 64,2% глувих и наглувих ученика и 98,3% ученика који чују правилно написало вишесложне бројеве (Табела 3).

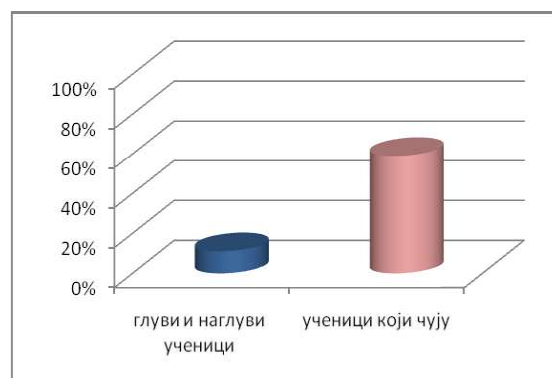
Табела 3 – Писање вишесложних бројева – поређење глувих и наглувих ученика са ученицима који чују

		Писање вишесложних бројева			укупно
		нетачно	тачно	без одговора	
Група ученика	глуви и наглуви ученици	17	43	7	67
	ученици који чују	25.4%	64.2%	10.4%	100.0%
		1	59	0	60
укупно		1.7%	98.3%	.0%	100.0%
		18	102	7	127
		14.2%	80.3%	5.5%	100.0%

$$\chi^2 (2)=23.417; p<.001; Kramerovo V=.429$$

Посматрано у односу на правописне области чија смо правила примењивали током тестирања, резултати истраживања указују да су ученици обеју популација остварили најлошије постигнуће у писању скраћеница, с обзиром на то да је 11,1% глувих и наглувих ученика и нешто више од половине (59%) ученика који чују тачно одговорило на овај правописни захтев (Графикон 5). Сматрамо значајним податак да у редовној основној школи наставни план и програм из српског језика предвиђа усвајање знања о писању скраћеница почев од трећег и четвртог разреда, док је у основној школи за глуве и наглуве наставним планом предвиђено да се писање скраћеница учи од шестог разреда. Наши испитаници имали су задатак да напишу скраћенице следећих речи: број, професор, телевизија, основна школа, Војномедицинска академија.

Графикон 5 – Постигнуће у писању скраћеница – поређење ученика који чују и глувих и наглувих ученика

Резултати показују да између ових двеју популација ученика постоји статистички значајна разлика у писању скраћеница свих датих речи (Табела 4).

		Писање скраћеница			укупно
		нетачно	тачно	без одговора	
Група ученика	глуви и наглуви ученици	20	8	39	67
	ученици који чују	30.7 %	11.1%	58.2%	100.0%
		25	35	0	60
укупно		41%	59%	.0%	100.0%
		45	43	39	127
		35.4%	33.8%	30.7%	100.0%

$$\chi^2 (2)=53.806; p<.001; Kramerovo V=.651$$

Најлошије постигнуће глуви и наглуви ученици остварили су у писању скраћенице ВМА, будући да ниједан ученик није одговорио тачно, док је 56,7% ученика који чују написало скраћеницу речи Војномедицинска академија на правописно допустив начин. Најбоље знање у вези са писањем скраћеница глуви и наглуви ученици показали су у писању скраћенице речи број, јер је нешто мање од четвртине (23,9%) ученика у овој популацији одговорило тачно, а у популацији ученика који чују 86,7% њих је правилно написало скраћеницу. Скраћеницу речи основна школа правилно је написало 10,4% глувих и наглувих ученика и 48,3% ученика који чују. Скраћенице речи професор и телевизија на правописно допустив начин написало је 14,9% и 6% глувих и наглувих ученика, док је 58,3% и 43,3% ученика који чују тачно одговорило на ове правописне захтеве.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

1. На основу анализираних резултата закључили смо да глуви и наглуви ученици употребљавају поједина правописна правила. Ипак, већину правописних правила нису усвојили и не употребљавају их у мери у којој би требало и у мери у којој су знањем о ортографској норми овладали ученици који чују.

2. У односу на правописне области (*писмо, спојено и одвојено писање речи, и скраћенице*) које смо у овом истраживању испитивали, уочено је да популација глувих и наглувих ученика најмање тешкоћа има у усвајању *ћириличног и латиничног писма*, док писање скраћеница глуви и наглуви ученици најтеже усвајају, премда је уочено да и спојено и одвојено писање речи представља значајан проблем глувим и наглувим ученицима. Недостатак говорног искуства и доминантна употреба знаковног језика у комуникацији један је од узрока добијених резултата.

3. Премда је уочено да глуви и наглуви ученици имају најмање тешкоћа у усвајању писма, нешто бољи резултат ова популација ученика показала је у употреби *ћириличног писма*. У вези са употребом писаних и штампаних слова, уочено је да глуви и наглуви ученици немају тешкоће у употреби писаних слова, док се у употреби штампаних слова примећују извесне тешкоће. Ученици који чују нису показали тешкоће у усвајању једног или другог типа слова.

4. У популацији глувих и наглувих ученика уочене су тешкоће у усвајању ортографских правила о спојеном и одвојеном писању речи. Осим писања партикуле *не* уз глаголе и писања партикуле *ли* у упитним реченицама, глуви и наглуви ученици показали су тешкоће у усва-

јању и примењивању правила о спојеном и одвојеном писању речи. Највише тешкоћа ученицима ове групе представља писање партикуле *не* уз именице и придеве, као и писање вишесложних бројева.

5. Чињеница да је усвајање одређених појмова, посебно апстрактних, у популацији глувих и наглувих ученика отежано и да знање и појмове доступније њиховим чулима лакше имплементирају, директна је последица изузетно лошег резултата који су глуви и наглуви ученици показали у писању скраћеница. Највећи број ученика није ни покушао да одговори на овај правописни захтев, будући да није разумео значење речи *скраћеница*. Иако су старији ученици остварили нешто боље постигнуће од осталих ученика у овој популацији, оскудан речник и говорни шаблони који су карактеристика усменог и писаног говора глувих и наглувих ученика утицали су на општи резултат у вези са писањем скраћеница.

Поласком у школу, усмени, а посебно писани говор добијају све већи значај. Да би се правилно формирао писани говор, неопходно је да ученици савладају граматичка и правописна правила матерњег језика, јер обучавање правилном писању и састављању реченица у смисаоне целине, отвара могућност побољшања усменог говора. Чињеница је да граматика и правопис традиционално представљају највећи проблем ученицима у редовној школи, а посебно у школи за глуве и наглуве ученике. Упоредо са овладавањем граматичким законима, ученици савлађују и правила ортографске норме. Један од основних принципа на којима се заснива правописна норма српског језика јесте да између писане и говорне речи не постоји јаз, већ хармонија. Утолико је усвајање правописних правила теже и комплексније глувим и наглувим ученицима, будући да је квалитет усменог говора нарушен, а понекада је овај вид говора и недовољно развијен у овој популацији.

Све ово указује да и наставни план и програм намењен глувим и наглувим ученицима неминовно мора бити прилагођен њиховим потребама, реалним могућностима и мора прилично одступати у обиму и садржају грађе у односу на план и програм из српског језика који се реализује у редовној основној школи. Резултати спроведеног истраживања упућују на то да би поједине правописне вежбе требало интензивирати у раду са глувим и наглувим ученицима, јер би се на тај начин теоријско знање из правописа лакше аутоматизовало.

ЛИТЕРАТУРА

1. Брборић, В. (2004): Правопис српског језика у наставној пракси, Филолошки факултет, Београд
2. Брборић, В. (2008): Српски правопис у двадесетом веку, Зборник Матице српске за славистику, број 73, Нови Сад
3. Виготски, Л. (1983): Мишљење и говор, Нолит, Београд
4. Вуксановић, Ј. (1998): Прилози из наставног плана и програма (садржаји наставе правописа српског језика), К новој писмености, Београд
5. Graham, S. (2007): The Structural Relationship between Writing Attitude and Writing Achievement in First and Third Grade Students, *Contemporary Educational Psychology*, Volume 32, Issue 3
6. Група аутора (1989): Прилози правопису, Матица српска, Нови Сад
7. Darby, J. (1985): *Speech and Language Evaluation in Neurology: Childhood Disorders*, Grune and Stratton, Inc, Orlando
8. Delacato, С.Н. (1974): *The Diagnosis and Treatment of Speech and Reading Problems*, New York
9. Дешић, М. (1998): О правописној норми у српском језику, К новој писмености, Београд
10. Димић, Н., Кашић, З., Ковачевић, Т. (1999): Специфичност употребе отворене класе речи у језику глуве и наглуве деце, *Дани дефектолога Југославије*, Нови Сад
11. Димић, Н. (1996): Специфичности у писању слушно оштећене деце, *Дефектолошки факултет*, Београд
12. Димић, Н. (1995): Употреба диктата у школама за слушно оштећену децу, *Београдска дефектолошка школа*, број 2, Друштво дефектолога Југославије и Дефектолошки факултет, Биг, Београд
13. Димић, Н. (2002): Употреба простих и сложених правописних вежби у школама за глуве и наглуве, *Београдска дефектолошка школа*, број 3, Друштво дефектолога Југославије, Београд
14. Димић, Н. (2003): *Правописна правила и деца оштећеног слуха*, Београдска дефектолошка школа, број 1-2, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
15. Димић, Н. (2004): *Проблеми у језичком изразу код глуве и наглуве деце*, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
16. Димић, Н. (2003): *Говорно-језички дефицити код глуве и наглуве деце*, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
17. Liberman, A, Whalen, D. (2000): *On the Relation of Speech*, *Trends in Cognitive Sciences*, Volume 4, Issue5, London
18. Loban, W. (1983): *The Language of Elementary School Children*, London

19. Николић, М. (2000): Правопис српскога језика – приручник за школе, Наш језик, XXXIII/3-4, Београд
20. Puranik, C., Lombardino, L., Altmann, L. (2008): Assessing the Structure of Written Language Using a Retelling Paradigm, *American Journal of Speech–Language Pathology*, Volume 17, Issue 2
21. Симић, Р. (1991): Српскохрватски правопис – нормативистичка испитивања о ортографији и оротеџији, Научна књига, Београд

ORTHOGRAPHY IN SERBIAN LANGUAGE INSTRUCTION IN SCHOOLS FOR DEAF AND HARD OF HEARING STUDENTS

JELENA STEVANOVIĆ

The Institute for Educational Research, Belgrade

NADEŽDA DIMIĆ

Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade

SUMMARY

Alongside with mastering the laws of grammar, students also master the rules of orthographic norm. One of the basic principles on which the orthographic norm of Serbian language is based is that there is no gap between the written and spoken word, but harmony. For that reason the adoption of orthographic rules is more difficult and complex to deaf and hard of hearing students, since the quality of oral speech is impaired, and sometimes this kind of speech is insufficiently developed in this population as well.

The goal of this research was to study the extent to which deaf and hard of hearing students have mastered certain orthographic laws and whether there are differences in the degree of adoption of certain orthographic rules between the deaf and hard of hearing students and the students attending the regular primary school.

Research was conducted in schools for deaf and hard of hearing students in Belgrade and Jagodina and in one regular primary school in Belgrade. The sample consisted of two groups of respondents: deaf and hard of hearing students from 5th to 8th grade, N=67, and hearing students, N=60.

The instrument used in the research is Corpus for Literacy Evaluation (J. Stevanovic), devised exclusively for the purposes of this research.

Based on the results of the conducted research, we reached the conclusion that deaf and hard of hearing students use certain orthographic rules. Still, the majority of orthographic rules have not been adopted and are not used to the extent they should and to the extent to which hearing students have mastered the orthographic norm. Compared to orthographic fields (script, spelling words together and separately and abbreviations) which we studied in this research, it was perceived that the population of deaf and hard of hearing students has the least difficulties in adopting Cyrillic and Latin script, while spelling of abbreviations is most difficult to adopt for deaf and hard of hearing students, although it was noticed that spelling words together and separately is also a considerable problem to deaf and hard of hearing students.

Keywords: orthography of Serbian language, orthographic rules, deaf and hard of hearing students, hearing students, Serbian language instruction